

FORUM EUROPÆUM ON COMPANY GROUPS\*

PROPOZYCJA UŁATWIENIA ZARZĄDZANIA  
TRANSGRANICZNYMI GRUPAMI SPÓŁEK W EUROPIE

TŁO LEGISLACYJNE

1. W latach siedemdziesiątych XX w. Komisja Europejska podjęła dwie warte odnotowania próby regulacji grup (zgrupowań) spółek, polegające na opracowaniu szczególnych przepisów dotyczących tego rodzaju organizacji gospodarczych. Po pierwsze, Komisja przedstawiła projekt dziewiętej dyrektywy w sprawie grup spółek, który był wprawdzie inspirowany regulacjami niemieckiego prawa koncernowego zawartymi w Aktiengesetz z 1965 r., lecz ostatecznie stanowił oryginalną koncepcję<sup>1</sup>. Po drugie, Komisja wprowadziła rozdział o grupach spółek do projektu rozporządzenia w sprawie statutu spółki europejskiej (SE), poświęcając temu zagadnieniu cały tytuł VII, składający się z co najmniej siedmiu sekcji<sup>2</sup>. Obie te inicjatywy zostały zarzucone w latach osiemdziesiątych XX w., ponieważ znacząca większość państw członkowskich była (i ciągle jest) zdania, że nie ma potrzeby wprowadzania szczególnej regulacji dotyczącej grup spółek. Państwa te stoją na stanowisku, że krajowe przepisy prawa spółek — uzupełniane czasem punktową

---

\* Członkowie Forum to: Pierre-Henri Conac (Luxembourg), Jean-Nicolas Druey (St. Gallen), Peter Forstmoser (Zurich), Mathias Habersack (Munich), Søren Friis Hansen (Copenhagen), Peter Hommelhoff (Heidelberg), Susanne Kalss (Vienna), Gerd Krieger (Duesseldorf), Loes Lennarts (Groningen), Marcus Lutter (Bonn), Christoph Teichmann (Wuerzburg), Axel v. Werder (Berlin), Eddy Wymeersch (Gent) z pomocą Lukasa Becka (Wuerzburg).

<sup>1</sup> Projekt dziewiętej dyrektywy Rady złożony zgodnie z art. 54(3)(g) traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) dotyczący relacji między podmiotami gospodarczymi, a w szczególności relacji w ramach grupy. Tekst projektu dostępny jest na stronie: [http://www.mhc.ie/uploads/9th\\_proposal.pdf](http://www.mhc.ie/uploads/9th_proposal.pdf).

<sup>2</sup> Projekt rozporządzenia Rady określającego status spółki europejskiej (COM/70/600/FINAL). Tekst projektu dostępny jest na stronie: <http://aei.pitt.edu/9615/>.

regulacją zgrupowań — zapewniają wystarczającą ochronę wierzycieli oraz udziałowców mniejszościowych.

2. Aż do końca ubiegłego wieku prawo grup spółek nie cieszyło się zainteresowaniem ze strony instytucji unijnych. Rozporządzenie Rady z 2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE)<sup>3</sup> pozostawiało w gestii państw członkowskich decyzję, czy wprowadzać szczegółowe uregulowania powiązań grupowych z udziałem spółek europejskich mających siedzibę na ich terytorium. Potwierdzając tę tendencję, Komisja nie odpowiedziała na propozycje środowiska naukowego, takie jak postulaty sformułowane przez Forum Europaeum Konzernrecht<sup>4</sup>. Zamysł Forum, by oprzeć regulację prawa grup spółek na tzw. doktrynie Rozenblum sformułowanej przez francuski sąd kasacyjny<sup>5</sup>, odbił się jednak szerokim echem w niektórych państwach członkowskich, inicjując w nich co najmniej ożywioną debatę.

3. W tym zakresie potrzeba zaadresowania problemu na płaszczyźnie europejskiej rodzi się z niepewności, która powstaje, kiedy spółka z jednego państwa członkowskiego zamierza założyć spółkę zależną w innym państwie członkowskim. Zarząd takiej spółki zależnej musi wziąć pod uwagę odpowiedzialność cywilnoprawną, a nawet odpowiedzialność o charakterze karnoprawnym, jaka może wynikać z wykonywania instrukcji i poleceń zagranicznej spółki-matki, które mogą zostać później uznane za sprzeczne z interesem spółki zależnej. Niepewność ta skłoniła w 2011 r. Grupę Refleksyjną do spraw Przyszłości Europejskiego Prawa Spółek do przedstawienia unijnemu prawodawcy kilku propozycji<sup>6</sup>, które w znacznym stopniu zostały przejęte przez Komisję Europejską do jej Planu Działań w zakresie prawa spółek z 2012 r.<sup>7</sup>

4. W Planie tym dostrzeżono pewne zagadnienia, wymagające regulacji, a w szczególności: problem interesu grupy spółek, potrzebę regulacji transakcji między podmiotami powiązаныmi (*related party transactions*), kwestię obowiązków informacyjnych oraz pewne sugestie co do przyszłego kształtu Societas Privata Europaea (SPE). W rezultacie zakończonych konsultacji Komisja podjęła kolejne działania: przygotowała poprawki do dyrektywy w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy spółek notowanych na rynku regulowanym, które dotyczą

---

<sup>3</sup> Rozporządzenie Rady (WE) nr 2157/2001 z dnia 8 października 2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE), Dz. Urz. WE L 294 z 10.11.2001 r., s. 1.

<sup>4</sup> Forum Europaeum Corporate Group Law, *Corporate Group Law for Europe*, European Business Organization Law Review 2000, s. 165.

<sup>5</sup> Cour de Cassation — Cass. crim. 4.2.1985, JCP/E 1985, II, 14614 poprzedzone wyrokiem Cour de Cassation — Cass. com. 12.11.1973, Bull. civ. IV Nr. 322.

<sup>6</sup> Raport Grupy Refleksyjnej do spraw Przyszłości Europejskiego Prawa Spółek z dnia 5 kwietnia 2011 r., dostępny online: [http://ec.europa.eu/internal\\_market/company/docs/modern/reflectiongroup\\_report\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf).

<sup>7</sup> Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Plan działania: Europejskie prawo spółek i ład korporacyjny — nowoczesne ramy prawne na rzecz bardziej zaangażowanych udziałowców i zrównoważonych przedsiębiorstw (COM (2012) 740 final) z dnia 12 grudnia 2012 r., dostępny online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0740&from=EN>.

również transakcji między podmiotami powiązаными<sup>8</sup>, oraz sporządziła projekt dyrektywy w sprawie jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (Societas Unius Personae — SUP)<sup>9</sup>.

## AUTORZY NINIEJSZEGO OPRACOWANIA I JEGO CELE

5. Niniejsze propozycje, przedstawiane równolegle z propozycjami przygotowanymi przez inne gremia, jak na przykład grupa robocza EMCA<sup>10</sup>, są rezultatem dyskusji prowadzonej w ramach grupy roboczej utworzonej prywatnym wysiłkiem. Mają one na celu zaproponowanie rozwiązań niektórych zagadnień podniesionych przez Komisję, jak choćby kwestia rozpoznania interesu zgrupowania spółek jako pewnej całości, czy też zapewnienie przejrzystości w celu zapobiegania potencjalnym nadużyciom. W skład grupy roboczej, określającej siebie mianem Forum Europaeum on Company Groups (FECG), wchodzi przedstawiciele nauki oraz praktyki z różnych krajów Europy, którzy specjalizują się w prawie zgrupowań spółek<sup>11</sup>. Znaczącą część członków FECG stanowią eksperci, którzy uczestniczyli w pracach grupy Forum Europaeum Konzernrecht. Członkowie FECG wychodzą z założenia, że jakkolwiek regulacja grup spółek, w szczególności prowadzących transgraniczną działalność, wciąż pozostaje ważkim wyzwaniem dla prawodawcy unijnego, to jednak konkretne unijne działania prawodawcze powinny być ograniczone do regulacji mających na celu ułatwienie transgranicznej działalności na wspólnym rynku.

6. Grupa robocza jest świadoma, że próba regulacji grup spółek napotyka szczególne trudności, wynikające z potrzeby wyważenia następujących ścierających się perspektyw:

- należy uwzględnić interesy zarówno spółki dominującej w grupie, jak i poszczególnych spółek zależnych oraz ich interesariuszy;
- regulacja grup spółek musi jednocześnie dążyć do ułatwienia działalności grupy oraz zapewnienia ochrony interesów uczestniczących w niej spółek; powinna ona sprzyjać funkcjonowaniu grupy jako jednego organizmu gospodarczego, zabezpieczając jednocześnie spółki zależne przed nadużyciami pozycji dominującej przez spółkę-matkę;

---

<sup>8</sup> Propozycja zmian dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniająca dyrektywę 2007/36/WE w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania oraz dyrektywę 2013/34/EU w zakresie określonych elementów oświadczenia o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego (COM (2014) 213 final) z dnia 4 kwietnia 2014 r., dostępna online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014PC0213&from=EN>.

<sup>9</sup> Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (COM (2014) 212 final), dostępny online: [http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:100dbdec-c08b-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0002.01/DOC\\_1&format=PDF](http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:100dbdec-c08b-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0002.01/DOC_1&format=PDF).

<sup>10</sup> Więcej informacji na stronie: <http://law.au.dk/forskning/projekter/europeanmodelcompanyactemca/>.

<sup>11</sup> Zob. przyp. \*.

- grupy i należące do nich spółki zależne różnią się w praktyce znacząco pod względem rozmiaru i pełnionej funkcji; różnice te należy uwzględnić przy projektowaniu grupowych regulacji, u podstaw których powinny jednak leżeć jednolite założenia koncepcyjne;
- z legislacyjnego punktu widzenia postulaty adresowane są przede wszystkim do państw członkowskich, choć niektóre aspekty zasługują także na uwagę prawodawcy unijnego; zgrupowania spółek poddane są ogólnej krajowej regulacji prawa spółek i nie wymagają osobnego i wyczerpującego unormowania; dlatego też nie jest intencją niniejszego opracowania wskrzeszenie koncepcji wszechstronnej regulacji grup spółek, do jakiej dążyła Wspólnota Europejska w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.; wydaje się jednak pożądane, aby na poziomie europejskim podjąć temat tych grup, które działają w ramach wspólnego rynku na terenie więcej niż jednego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

## DWA TYPY SPÓŁEK ZALEŻNYCH

7. Podobnie jak Komisja, FECG wskazuje na cztery główne cele, jakie realizować powinna unijna regulacja grup spółek. Po pierwsze, powinna ona sprzyjać tworzeniu transgranicznych grup przez ułatwienie ich zakładania, restrukturyzacji i jednolitego zarządzania, nie naruszając jednocześnie statusu spółek zależnych jako odrębnych podmiotów prawa zgodnie z odpowiednim porządkiem krajowym. Po drugie, regulacja unijna powinna sprzyjać tworzeniu jednolitych warunków funkcjonowania wielu spółek zależnych należących do jednej grupy i zlokalizowanych w różnych państwach członkowskich. Po trzecie, szczególny nacisk powinien być położony na małe i średnie zgrupowania spółek, ułatwiając funkcjonowanie takich struktur ponad granicami. Po czwarte, grupy powinny mieć możliwość skorzystania z uproszczonego reżimu, jeśli spełnione zostaną określone przesłanki. Mając na uwadze te cztery cele, niniejsze opracowanie proponuje dwutorowy system: pierwszy, o uproszczonym charakterze, dla mniejszych i pomocniczych spółek zależnych, oraz drugi, właściwy dla większych i bardziej niezależnych podmiotów zależnych, zakładający zrównoważone zarządzanie w dłuższej perspektywie czasowej.

8. W odniesieniu do mniejszych spółek zależnych opracowanie to przyjmuje założenie, że wiele spółek zależnych pełni wyłącznie pomocniczą funkcję w ramach grupy, jak na przykład zarządzanie określonymi aktywami albo świadczenie usług dla innych spółek z grupy (dalej jako „spółka służebna”; zob. niżej, pkt 10). Odrębny rodzaj (typ) spółek zależnych stanowią spółki posiadające pewien stopień ekonomicznej niezależności, to znaczy mogące pozostawać — albo pozostające — w relacjach z podmiotami zewnętrznymi, działając na swój własny rachunek. Spółki takie wymagają bardziej złożonego reżimu (zob. niżej, pkt 12–14), któremu powin-

ny podlegać wszystkie spółki zależne, niebędące spółkami służebnymi w przyjętym tu rozumieniu i określane dalej jako „spółki zwykłe”.

## PRAWO SPÓŁKI DOMINUJĄCEJ DO WYDAWANIA POLECEŃ

9. W celu zapewnienia realizacji jednolitej polityki grupy wobec jej uczestników zlokalizowanych w różnych państwach członkowskich oba wspomniane rodzaje spółek zależnych powinny być zobowiązane do wykonania poleceń spółki-matki, nawet jeśli polecenia te są sprzeczne ze słusznym interesem spółki zależnej, pod warunkiem jednak, że spełnione zostaną wymogi określone albo w pkt 10 i 11 (spółka służebna), albo w pkt 12–14 (spółka zwykła). Realizując tę koncepcję, Unia Europejska powinna określić we wszystkich państwach członkowskich jednolity standard obowiązków menadżerów w stosunku do osób trzecich, jak na przykład obowiązki z zakresu sprawozdawczości finansowej oraz obowiązki wynikające z mechanizmów ochrony wierzycieli lub z prawa upadłościowego. Ten katalog obowiązków powinien zostać zwieńczony ustanowieniem generalnej zasady statuującej obowiązek staranności i lojalności menadżerów.

## SPÓŁKA SŁUŻEBNA

10. Aby uzyskać związany z udogodnieniami status spółki służebnej, spółka zależna musi spełniać trzy przesłanki:

- musi pełnić jedynie funkcję pomocniczą w ramach grupy, co oznacza, że ma służyć wyłącznie interesom innych spółek należących do grupy, w szczególności przez organizację finansowania, zarządzanie aktywami, zapewnianie dostaw lub dystrybucji, świadczenie w sposób scentralizowany określonych usług, takich jak zarządzanie zasobami ludzkimi, planowanie czy usługi prawnicze;
- nie może spełniać kryteriów definiujących średniego przedsiębiorcę, a więc nie może zatrudniać więcej niż 250 pracowników, suma aktywów jej bilansu nie może przekraczać 20 milionów euro, zaś roczna sprzedaż — 40 milionów euro;
- ma tylko jednego udziałowca lub akcjonariusza, którym jest spółka należąca do grupy.

11. Spółka służebna jest zobowiązana stosować się do wszelkich poleceń, jakie wydaje jej spółka-matka, chyba że wykonanie polecenia spowodowałoby niezdolność spółki do wypełnienia jej zobowiązań, których wymagalność przypada w okresie 12 miesięcy następujących po wydaniu polecenia. Wyjątek ten nie dotyczy przypadku, w którym spółka-matka, inna spółka należąca do grupy lub osoba trzecia udzieli odnawialnej gwarancji, że pokryje zobowiązania spółki zależnej, których

wymagalność przypada w okresie 12 miesięcy po wydaniu polecenia. Na żądanie każdego wierzyciela spółki zależnej gwarant zobowiązany jest wykazać swoją zdolność do wypełnienia obowiązków wynikających z gwarancji. Jeśli spółka należąca do grupy podejmuje się roli gwaranta, dyrektorzy spółki zależnej powinni być w każdym czasie wyczerpująco informowani o stanie ekonomicznym i finansowym całej grupy oraz spółki-gwaranta. W żadnym wypadku nie może jednak zostać zrealizowane polecenie spółki-matki lub innej spółki należącej do grupy, jeśli w wyniku jego wykonania istnienie spółki zależnej byłoby zagrożone. Nie uchybia to prawu spółki-matki do formalnej likwidacji spółki zależnej.

## SPÓŁKA ZWYKŁA

12. Spółki zwykłe to wszystkie spółki zależne, których nie można zaliczyć do spółek służebnych albo które dobrowolnie zrezygnowały z tego statusu. Spółki zwykłe, jako członkowie struktury organizacyjnej zgrupowania spółek, powinny podlegać reżimowi prawnemu, który zapewni im możliwość wykorzystania pojawiających się okazji biznesowych. Reżim ten oparty jest na założeniu, że w dłuższej perspektywie rozsądnie zarządzana grupa zmierzać będzie do harmonijnego równoważenia interesów należących do niej spółek. Pod warunkiem realizacji tego założenia każda grupa powinna mieć swobodę przyjęcia odpowiadającej jej struktury organizacyjnej.

13. W ramach tego systemu, inspirowanego francuską doktryną Rozenblum, spółce zależnej powinno przysługiwać uprawnienie do rzeczywistego kształtowania polityki zarządczej i odpowiadający temu uprawnieniu zakres odpowiedzialności. Ten system ochronny zakłada istnienie trwałej i przejrzystej struktury grupy i jej spółek zależnych oraz prowadzenie spójnej i wyważonej polityki grupy. Struktura powinna odznaczać się zarówno stosunkową niezależnością spółki zależnej w realizowaniu jej własnych celów, jak i jej racjonalną integracją w ramach grupy, popieraną przez grupę w celu zapewnienia spółce zależnej możliwości należytego wykorzystania okazji biznesowych. Zapewnienie spójnej polityki zgrupowania pociąga za sobą konieczność stworzenia kompleksowego planu biznesowego dla całej grupy. Plan ten powinien równoważyć interesy poszczególnych spółek należących do grupy — nie wyłączając spółki-matki — w perspektywie długoterminowej.

14. System określony dla spółek zwykłych musi zawierać mechanizmy regulujące transakcje z podmiotami powiązаныmi (*related party transactions*), podobne do tych określonych w ostatnich propozycjach zmian dyrektywy o prawach akcjonariuszy, które znajdują zastosowanie w odniesieniu do istotnych i niewystępujących regularnie transakcji, zawieranych ze spółkami należącymi do grupy. Zarząd każdej spółki zwykłej powinien wystąpić o niezależną opinię w sprawie rzetelności warunków planowanej transakcji, poddającą ocenie jej zalety i wady przy uwzględnieniu

długoterminowej polityki realizowanej przez grupę. W tym kształcie opinia o rzetelności warunków transakcji może stanowić podstawę podjęcia decyzji w sprawie transakcji przez udziałowców, członków organów nadzorujących i zarząd. Jeśli dyrektorzy spółki zależnej dojdą do wniosku, że transakcja byłaby dla niej niekorzystna, zwolnieni są z obowiązku jej wykonania.

## DOBROWOLNA ZMIANA REŻIMU (*OPTING IN*)

15. Spółka służebna może zmienić swój status na status spółki zwykłej, podporządkowując się wymogom określonym w pkt 13 i 14.

## OBOWIĄZKI INFORMACYJNE

16. Firma spółki służebnej oraz jej pisma handlowe powinny wskazywać jej udział w grupie, a także służebną funkcję spółki w ramach grupy.

17. Spółki zwykle zobowiązane są do sporządzenia dwóch rodzajów szczególnych rocznych sprawozdań, oprócz sprawozdań standardowych:

- spółka-matka powinna złożyć sprawozdanie dotyczące struktury grupy, określające powiązania właścicielskie w ramach grupy oraz zasady zarządzania i kontroli stosowane w okresie, za który składane jest sprawozdanie;
- każda spółka zależna powinna złożyć sprawozdanie dotyczące transakcji z podmiotami powiązаныmi, określające zasady, którym podlegają transakcje zawierane z innymi spółkami należącymi do grupy, a także zastosowane konkretne wyjątki od tych zasad w okresie, za który składane jest sprawozdanie.

Sprawozdania te powinny być poddane badaniu przez niezależnego biegłego oraz udostępnione publicznie w odpowiedniej formie.

## SANKCJE

18. Naruszenie unijnych regulacji w zaproponowanym powyższej kształcie powinno być sankcjonowane przez państwa członkowskie w oparciu o przewidziane w ich prawie krajowym skuteczne środki cywilnoprawne, administracyjnoprawne lub karnoprawne. W ich ramach państwa członkowskie powinny jednak przewidzieć, że mniejszościowy udziałowiec spółki zwykłej jest uprawniony do sprzedaży swoich udziałów/akcji spółce-matce, jeżeli spółka zależna była zarządzana z naruszeniem wymaganej równowagi interesów, a naruszenie to miało istotny lub trwały charakter.

## ZARZĄDZANIE W KRYZYSIE I W POSTĘPOWANIU INSOLWENCYJNYM

19. Jeśli spółka zależna znajdzie się w kryzysie finansowym zagrażającym jej istnieniu, jej dyrektorzy i zarząd są w pierwszej kolejności odpowiedzialni za prowadzenie jej spraw, działania sanacyjne i przebieg postępowania insolwencyjnego. Polecenia otrzymywane od innych spółek należących do grupy tracą w takich przypadkach swój wiążący charakter. Nie powoduje to jednak ustania obowiązku spółki-matki do wspierania spółki zależnej.

## PROPONOWANE DZIAŁANIA LEGISLACYJNE

20. W ocenie FECG jest pożądane, aby uproszczony reżim zaproponowany dla spółek służebnych został niezwłocznie przyjęty przez prawodawcę europejskiego w związku z przygotowaniem dyrektywy o Societas Unius Personae (SUP). System zrównoważony zaproponowany dla spółek zależnych kwalifikowanych jako spółki zwykle wymaga jeszcze pogłębionej prawnej i politycznej dyskusji, dlatego też jego wypracowanie powinno toczyć się własnym torem. Oba te projekty powinny jednak przybrać postać dyrektywy. Samo zalecenie ze strony Komisji nie jest odpowiednim i wystarczającym środkiem prawnym, aby zapewnić jednolite zarządzanie grupami działającymi na terytorium różnych państw członkowskich w ramach wspólnego unijnego rynku.

*Thumaczenie z języka angielskiego i niemieckiego:  
Mateusz Gerlach, Krzysztof Oplustil*